

УДК 930+94:[336.7+737](091)=124“15/17”

Зразюк Зінаїда Олексіївна
завідувачка сектору нумізматики, фалеристики,
медальєрики та боністики,
Національний музей історії України
(Київ, Україна)
numismat.nmhu@ukr.net

Zinaida O. Zraziuk
Head of the Sector of Numismatics,
Faleristics, Medals, and Bonistics,
The National museum of Ukrainian history
(Kyiv, Ukraine)
numismat.nmhu@ukr.net

КОЛЕКЦІЯ ПОЛЬСЬКИХ МЕДАЛЕЙ У ЗІБРАННІ КРЕМЕНЕЦЬКОГО ЛІЦЕЮ

THE COLLECTION OF THE POLISH MEDALS IN THE FUNDS OF KREMENETS LYCEUM

Анотація

Статтю присвячено польським медалям з нумізматичного зібрання заснованого у 1804 р. Кременецького (Волинського) ліцею, яке налічувало близько 20 тисяч одиниць, зокрема медалі, пов'язані з історією Речі Посполитої. У роки Другої Світової війни колекція зазнала значних втрат: з 78 медалей вціліло 28 одиниць.

Ключові слова: Кременецький (Волинський) ліцей, Київський університет Св. Володимира, нумізматики, Національний музей історії України, ювілейні і пам'ятні медалі, Річ Посполита.

Summary

The article is devoted to the Polish medals from the collection of Kremenets (Volyn) Lyceum. Kremenets Lyceum was founded in 1804 in Volyn. The lyceum had a wonderful collection of coins and medals. There were about 20 thousand copies. One of the most interesting parts of that collection was the collection of the Polish coins and medals. This collection included 78 medals relating to the history of the Commonwealth. During the Second World War, the collection suffered significant losses and only 28 units survived out of 78 medals.

Key words: Kremenets (Volyn) Lyceum, St. Volodymyr Kyiv University, numismatics, the National museum of Ukrainian history, jubilee and memorial medals, the Polish-Lithuanian Commonwealth

Найстарішою і найвідомішою складовою нумізматичної колекції Національного музею історії України (далі – НМІУ) є зібрання Кременецького (Волинського) ліцею, яке у 1834 р., після польського повстання 1830–1831 рр., надійшло до Мінц-кабінету новоствореного Університету Св. Володимира у Києві.

Колекцію Волинського ліцею, що складалась з близько 20 тис. монет та медалей, у 1804 р. започаткував візитатор (ревізор) училищ Волинської, Подільської та Київської губерній Тадеуш Чацький (1765–1813)¹. Разом з монетами до Києва надійшли інвентарні книги зібрання, які нині зберігаються у Науковому архіві НМІУ (далі – НА НМІУ). Одна з цих книг містить опис колекції польських монет і медалей, зокрема чимало надзвичайно рідкісних і навіть унікальних, зокрема 78-и медалей, пов'язаних з історією Речі Посполитої².

Впродовж XIX ст. колекція Волинського ліцею перебувала у складі однієї з найбільших і найкращих у Російській імперії нумізматичної колекції Університету Св. Володимира. У 30-ті рр. XX ст. її об'єднали з нумізматичними колекціями Церковно-археологічного музею при Київській духовній академії та Київського художньо-промислового і наукового музею та передали до фондів Всеукраїнського історичного музею ім. Т. Г. Шевченка (нині – НМІУ).

У роки Другої світової війни нумізматична колекція втратила не лише експонати (до сьогодні з 78-и медалей збереглися 28), а й музейну документацію. Через це історія надходження монет до означеного зібрання потребує дослідження і кропіткої роботи з документами, що зберігаються у різних архівах Києва та НА НМІУ.

У 1980–1990-х рр. монети і медалі, що походять з колекції Кременецького (Волинського) ліцею, та їхню історію вивчали

1 Центральний Державний історичний архів України в м. Києві (далі – ЦДІАК України). – Ф. 707. – Оп. 1. – Спр. 592. – Арк. 171. Дело канцелярии г. попечителя Киевского учебного округа о переведении из Кременца в Киев и об учреждении университета Св. Владимира. 14.07.1833–21.09.1834; Там само. – Ф. 707. – Оп. 314. – Спр. 11 – Арк. 10–11. Дело о переводе нумизматического кабинета при Волынском лицее в г. Вильно для составления каталога. Из ведомости указов Николая I. г. Кременец Волынской губ., 1827; Там само. – Ф. 710. – Оп. 3. – Спр. 266. – Арк. 1. Дело о перевозке музея нумизматики и минц-кабинета из г. Вильно в Киев. 6.09.1833–31.12.1834.

2 Науковий архів НМІУ. – Ф. 1. – Оп. 1. – Спр. 13. – Част. 1. – Арк. 67–139. Описание российских и иностранных медалей и монет новейших времен, хранящихся в кабинете Волынского лицея. 1836(?).

співробітники відділу “Нумізматика” НМІУ Гріневич Л. П.³ та Зразюк З. О.⁴ Історію нумізматичної колекції Кременецького (Волинського) також досліджує співробітниця нумізматичного відділу Королівського замку у Варшаві Марта Менцлевська⁵.

Ця стаття присвячена 28-и польським медалям з колекції Волинського ліцею (з яких 25 – золоті), у 1834 р. переданим до Університету Св. Володимира, ідентифікація яких у зібранні НМІУ стала можливою завдяки каталогу польської колекції Волинського ліцею з НА НМІУ. Це, насамперед, серія з 20-ти медалей (19 – із золота) з портретами польських королів, виготовлена на замовлення останнього польського короля Станіслава Августа Понятовського (1764–1795). Ці медалі виконані в складній техніці, яка поєднує матове зображення на високому рельєфі та дзеркальну поверхню поля. Зображення лаконічне, хоча не без парадності і декоративності. В композиції відчувається вплив художніх стилів, характерних для XVIII ст. – бароко та класицизму. Поєднання декоративної парадності портретів, живописність коронаційних костюмів та обладунків досить традиційні для живописної пластики барокових медалей, в той час як лаконізм композиції є безумовною даниною класицизму. На звороті медалей розміщені тексти, що оповідають про життя та вчинки кожного з королів. За легендою, сам король писав тексти до медалей, проте імовірним автором текстів є історик Адам Нарушевич (1733–1796), а доповнював їх Ян Альбертранді (1731–1808)⁶.

Означена серія була створена за ініціативи і безпосередньої участі Станіслава Августа як свідчення значного інтересу до минулого держави, що активно пропагувалась. На медалях зображені польські королі від Болеслава Хороброго до Яна III Собеського. Моделлю для них слугували портрети відомого живописця Маркела Баччіареллі (1731–1818), що прикрашають Мармуровий зал Королівського палацу у Варшаві. Роботу над медалями розпочав Ян Філіп Хольцхойзер (1741(?)–1792), який є автором 11-ти медалей від Болеслава Хороброго до Олександра Ягелончика. Після його смерті у 1792 р. роботу над серією медалей продовжив Якоб Рейхель (1746–1801), що створив медалі від Сигізмунда Старого до Яна III Собеського.

Медалі не датовані; нещодавно віднайдені архівні документи дозволяють датувати час роботи над серією у хронологічних межах 1791–1797 / 1798 рр.⁷. Скоріш за все, Станіслав Август не дожив до завершення цієї роботи, оскільки помер у лютому 1798 р. в Петербурзі.

Медалі виконані з золота 958 проби, за винятком бронзової позолоченої медалі з зображенням Сигізмунда III. У інвентарній книзі Волинського ліцею вона зазначена як золота, а при звірванні експонатів у 1936 р. – як позолочена бронзова⁸. Точний час і обставини цієї заміни невідомі.

У означеній серії цікава історія. Довгий час вважалося, що Станіслав Август під час польського повстання Т. Костюшко у 1794 р. передав ці золоті медалі на Варшавський монетний двір для переплавки на потреби армії. Від знищення означену

3 Гріневич Л. П. Серія золотих медалей із зібрання Музею історичних коштовностей України // Музейні читання. Тези доповідей наукової конференції Музею історичних коштовностей України – філіалу Національного музею історії України. Грудень 1993 р. – Київ, 1995. – С. 39–42; Гріневич Л. П. Золотые медали Станислава Августа Понятовского в собрании Музея исторических драгоценностей Украины // Rozwój muzealnictwa i kolekcjonerstwa numizmatycznego – dawniej i dziś – na Białorusi, Litwie, w Polsce i Ukrainie. Materiały z II Międzynarodowej Konferencji Numizmatycznej. SUPRAŚL. 5–7.IX.1996. – Warszawa: Pol. Tow. Numizmatyczne. Zarząd Główny, 1997. – S. 77–80.

4 Зразюк З. О. Рідкісні золоті монети Речі Посполитої в нумізматичній збірці НМІУ, що походять з колекції Волинського (Кременецького ліцею) // Науковий вісник Національного музею історії України, [S. l.], n. 2, p. 214–225, ser. 2017. ISSN 2618-0235 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://visnyk.nmiu.com.ua/index.php/nv/article/view/143>> (дата звернення: 03.05.2019). – Назва з екрана; Zraziuk Z. The gold medals portraying Polish kings and their fate. Treasures from Kiev. The Golden Gallery of Polish Kings from the Medal Collection of Stanisław August Poniatowski. Catalog of exhibition in Royal Łazienki Museum in Warsaw. 26 November 2011 – 1 July 2012. – Warsaw, 2011. – S. 41–43.

5 Менцлевська М. Правда та легенда медальєрної серії, що представляє польських королів, відкарбованої за часів Станіслава Августа // Нумізматика і фалеристика – 2008. – № 3 – С. 22–26; Męclewska M. O zapracowanych kustoszach i leniwych kancelistach (przyczynek do dziejów kolekcji numizmatycznej Stanisława Augusta) // Arx Felicetatis. Księga ku czci Profesora Andrzeja Rottermunda w sześćdziesiąt rocznicę urodzin od przyjaciół, kolegów i współpracowników. – Warszawa, 2001. – S. 381–385; Męclewska M. Keep tradition alive: from the Royal to the State Collection in the Royal Castle in Warsaw // I Congreso Internacional de Museología del Dinero. Museo Casa de la Moneda, Madrid, España, 18–22 de Octubre 1999. – [Madrid, 2001]. – S. 229–231; Менцлевская М. MUSAEI NUMMORUM: королевская коллекция Станислава-Августа в заграничных и польских архивных источниках // Тринадцатая Всероссийская нумизматическая конференция. Москва, 11–15 апреля 2005 года. Тезисы докладов и сообщений. Москва: Альфа-Принт, 2005. – С. 194–195; Męclewska M. Prawda i legenda o medalierskiej serii królów polskich z czasów Stanisława Augusta // Kronika Zamkowa. Roczniki / Zamek Królewski w Warszawie – Muzeum. Rezydencja Królów i Rzeczypospolitej. – Nr. 1–2 (49–50). – 2005. – S. 29–43; Męclewska M. Czy istnieje katalog medali polskich z kolekcji króla Stanisława Augusta? // Tarptautinė numizmatikos konferencija, skirta Lietuvos nacionalinio muziejaus 150-mečiui. – Vilnius, 2006, Vilnius 2010. – S. 61–65; Менцлевская М. Королевская коллекция Станислава Августа в заграничных и польских архивных источниках // Нумизматика (Москва). – 2008. – № 17. – С. 25–29; Męclewska M. Zamiłowanie czy zapłata – powstawanie katalogów kolekcji numizmatycznej króla Stanisława Augusta // Pieniądz – kapitał – praca – wspólne dziedzictwo Europy. Materiały z VIII Międzynarodowej Konferencji Numizmatycznej, Białystok-Augustów, 18–21 września 2008. – Warszawa, 2006 [recte 2009]. – S. 157–173; Менцлевська М. Правда та легенда медальєрної серії, що представляє польських королів, відкарбованої за часів Станіслава Августа // Нумізматика та фалеристика. – 2008. – № 3. – С. 22–26; Męclewska M. Kolekcja numizmatyczna, a w szczególności medale polskie w zbiorach Stanisława Augusta // Skarb z Kijowa. Złoty poczet. Katalog wystawy / Pałac na Wyspie Muzeum Łazienki Królewskie w Warszawie, 2011–2012. – S. 59–63; Męclewska M. Złoci królowie. Prawna i legenda // Skarb z Kijowa. Złoty poczet. Katalog wystawy / Pałac na Wyspie Muzeum Łazienki Królewskie w Warszawie, 2011–2012. – S. 45–57; Męclewska M. Złoci królowie. Prawna i legenda. [W:] Skarb z Kijowa. Złoty poczet. Katalog wystawy / Pałac na Wyspie Muzeum Łazienki Królewskie w Warszawie, 2011–2012. – S. 45–57.

6 Менцлевська М. Правда та легенда медальєрної серії...

7 Там само.

8 НА НМІУ. – Ф. 1. – Оп. 1. – Спр. 13. – Част. 1. – Арк. 70 зв. Описание российских и иностранных медалей и монет новейших времен, хранящихся в кабинете Волинского лицея. 1836 (?).]

медальєрну серію начебто врятував Т. Чацький⁹. Проте, архівні джерела свідчать, що означені медалі Мінц-кабінету Волинського ліцею подаровані у 1809 р. подарував Мартін Бадені (1762–1824)¹⁰.

До колекції медалей була зарахована і донатива 10 дукатів 1614 р. Сигізмунда III Вази з ініціалами “SA” роботи видатного медальєра Самуеля Аммона (1613–1623), який на запрошення міського уряду Гданська виготовляв штемпелі для монет та медалей (інв. № AU–513)¹¹. На лицьовому боці 10 дукатів розміщений парадний портрет короля та його титули, на звороті – зображення міського герба та написом “EX AURO SOLIDO CIVITAS GEDANENSIS FIERI FECIT” (“З щирого золота місто Гданськ наказало виготовити”).

Історія ще 5-ти золотих польських медалей з колекції НМІУ пов’язана з колекцією Волинського ліцею.

Одна з них – недатована коронаційна медаль (інв. № AU–531)¹² вагою три дукати, викарбувана з нагоди коронації у 1669 р. Михайла Корибута. Т. Чапський дав цій медалі дуже високий ступінь рідкості R 6, оскільки учасникам церемонії коронації переважно роздавалися цинкові та срібні медалі. Композиція зображення на медалі заснована на тогочасних модних символічних уявленнях: правитель, який об’єднує людей і, під захистом Бога, стримує і заспокоює ворогів. Зображення орла на кулі характерне для римських монет часів правління Августа і Марка Аврелія. І хоча іменник автора відсутній, стилістика зображення правителя є подібною до зображення на монетах з ініціалами “I H” (Jan Höhn-молодший).

У колекції Волинського ліцею були дві відкарбовані за часів правління Яна III Собеського золоті медалі, присвячені битві під Хотиним (інв. № AU–532)¹³ та на честь відкриття у 1677 р. Краківського монетного двору(?) (інв. № AU–534)¹⁴.

Недатована медаль, присвячена битві під Хотиним, була відкарбована не раніше 1674 р. (ймовірно, у 1676 р.), коли Ян III Собеський став королем. Взірцем для створення зворотного боку медалі слугувала гравюра 1673 р., на якій зображено битву під Хотиним 11 листопада 1673 р. Тоді 30-тисячне польсько-литовське військо під командуванням великого коронного гетьмана Яна Собеського знищило османську армію на чолі з Хусейном-пашею, яка налічувала близько 35 тис. чоловік, форсувало Дністер і підійшло до добре укріпленої Хотинської фортеці. Хотинська битва завершилась перемогою війська Речі Посполитої, а гетьман Ян Собеський, що отримав прізвисько “Хотинський лев”, пізніше став королем Речі Посполитої.

Ще однією медаллю є медаль 1677 р. (MDCLXXVII) на честь відкриття Краківського монетного двору(?) (інв. № AU–534)¹⁵. У каталозі Гуттен-Чапського у описі цієї медалі є посилання на Альбертранді. Саме та припущення, що ця медаль присвячена відновленню роботи Краківського монетного двору. Але ця атрибуція сумнівна, оскільки Краківський монетний двір працював з 1679 по 1687 р.

В колекції Кременецького ліцею зберігалась ще одна робота видатного польського медальєра Яна Філіпа Хольцгойзера – золота медаль на згадку про закладання у 1792 р. у Варшаві церкви Св. Провидіння з нагоди річниці затвердження Чотирирічним сеймом 3 травня 1791 р. першої в Європі Конституції¹⁶ (інв. № AU–537). Польська Конституція декларувала ідеї просвітництва, зміцнила виконавчу владу за принципом спадкової монархії, скасувала *liberum veto* та державний поділ на Корону і Литву, розширила права містян, послабила позиції магнатів. Творцями Конституції були король Станіслав Август Понятовський, граф Ігнацій Потоцький, політик і публіцист Гуго Колонтай. Конституція 1791 р. втратила чинність після Торговицької конфедерації 1792 р., яка спричинила до збройної інтервенції Російської імперії та 2-го поділу Польщі у 1793 р.

На медалі у центрі поля зображене поясне, профільне праворуч зображення Станіслава Августа Понятовського, на звороті – напис латинію: S.A.R / ET COMITIA / REPUBLICAE / POLON : VOVERUNT / III. MAIJ. MDCCXCI. / DIVINAE PROVIDENTIAE / TEMPLUM CUIUS / PRIMUM / LAPIDEM / POSUERUNT. / III. MAIJ. / MDCCXCII. (“На згадку про закладання храму Св. Провидіння у Варшаві 3.05.1792 р., який має бути символом возвеличення річниці Конституції 3.05.”).

Останньою за хронологією є медаль на згадку про перше засідання 24.03.1818 польського Сейму (інв. № AU–540)¹⁷. По завершенні війни з Наполеоном восени 1814 р. розпочав роботу Віденський конгрес, одним з питань якого був поділ Польщі. Як наслідок, Росія приєднала понад 127 тис. кв. км території Польщі, що отримала назву Королівства (Царства) Польського. Олександр I, бажаючи отримати підтримку поляків, 17 листопада 1815 р. надав Королівству статус суверенної держави і Конституцію, яка відновлювала певні традиції часів Речі Посполитої, зокрема відновлення діяльності Сейму, перше засідання якого виступом французькою мовою відкрив російський імператор. Конституцію Царства Польського у 1832 р. скасував імператор Микола I, після придушення повстання 1830–1831 рр.

На лицьовому боці медалі зображено Олександра I у лавровому вінку, який візуально домінує над польським орлом з розпростертими крилами та лавровою гілкою у лапах. По краю поля зазначена легенда, яка декларує, що Олександр I є царем російським і королем польським. На звороті медалі зображено відкриту книгу (символ Конституції), меч, сяючий хрест та руку правосуддя (Manus Justitiae) – долоня з загнутими мізинцем та безіменним пальцем.

9 Гриневич Л. П. Серія золотих медалей із зібрання...; Гриневич Л. П. Золотые медали Станислава Августа Понятовского...

10 *Męclewska M.* Prawda i legenda o medalierskiej serii królów polskich z czasów Stanisława Augusta // *Kronika Zamkowa. Roczniki / Zamek Królewski w Warszawie – Muzeum. Rezydencja Królów i Rzeczypospolitej.* – Nr. 1–2 (49–50). – 2005. – S. 29–43.

11 *Hutten-Czapski E.* Catalogue de la collection des medailles et monnaies polonaises. – Vol. II. – St. Petersburg – Cracovie, 1872. – № 1 308.

12 *Hutten-Czapski E.* Catalogue de la collection des medailles et monnaies polonaises. – Vol. I. – St. Petersburg – Cracovie, 1871. – № 2 387.

13 *Raczynski H. E.* Hr. Cabinet medalów oraz tych które się dziejów Polski tyczą, począwszy od najdawniejszych aż do końca panowania Jana III (1513–1696). – T. 1–2. – Berlin, 1845. – № 187.

14 *Hutten-Czapski E.* Catalogue... – Vol. I. – № 2 424.

15 Там само. – № 2 424.

16 *Hutten-Czapski E.* Catalogue... – Vol. II. – № 3 340 (для срібла).

17 Там само. – № 3 520.

У колекції Волинського ліцею налічувалось 37 срібних медалей. Ймовірно, з колекції Волинського ліцею походить і срібна медаль, присвячена обранню на трон Швеції Сигізмунда III та його візиту у 1595 р. до Гданська (інв. № MDAR–291). Проте, у графі надходження зазначено: “З колекції музейного містечка у Києво-Печерській Лаврі”. У 30-х рр. XX ст. означена колекція перебувала у Всеукраїнському музейному містечку на території Києво-Печерської лаври та у середині 1930-х рр. була передана до складу його музейного зібрання. Можливо, цим пояснюється цей запис.

Серед 36-и втрачених медалей варто згадати медаль 1633 р., присвячену коронації Владислава IV¹⁸, пам’ятну медаль на честь освячення церкви в містечку Яблонна поблизу Варшави 1713 р.¹⁹, пам’ятну медаль на честь освячення чудотворної ікони Божої Матері у містечку Підкамінні 1713 р.²⁰, медаль на честь відкриття Краківського монетного двору 1767 р. (де до того карбувалась лише мідна монета)²¹, дві пам’ятні медалі 1782 р. (більшого і меншого розміру), відкарбовані за наказом Станіслава Августа для Онуфрія Орловського за врятування ним життя професора історії Віленського університету Йосифа Гільберта тощо²².

Жодна мідна чи свинцева медаль у колекції НМІУ не збереглась.

КАТАЛОГ

1.Серія медалей “Портрети польських королів”

1.1. “Болеслав Хоробрий, 992–1025”

1790–1792 рр.

Річ Посполита.

Автор: І. Р. Н. Ф. – Ян Філіп Хольцгойзер (1741–1792).

Золото 958, карбування, вага: 67,28 г, d – 45 мм.

Інв. № Au–543

Лиц. бік. У центрі поля погрудне, профільне праворуч зображення Болеслава Хороброго у короні та плащі із застібкою. Під зрізом портрета – напис: І. Р. Н. Ф. По краю поля – легенда: BOLESLAUS DICTUS CHROBRY SIVE STRENUUS.

Зв. бік. PRIMUS | IN POLONIA | REGIO DIADEMATE | INSIGNITUS, | TERMINOS IMPERII AD | ALBIM BORYSTHENEM | ET OSSAM VICTOR | DESIGNAVIT. | OBIIT A. DOMIN: 1025. | AETAT: 58. REG: 33. | D. 3. APRILIS. (“Перший король, коронований, як переможець, він закріпив кордони держави вздовж рік Ельби, Дніпра і Осси. Помер 3 квітня 1025 року у віці 58 років, правив 33 роки”).

1.2. “Вацлав II Богемський, 1300–1305”

1790–1792 рр.

Річ Посполита,

Автор: І. Р. Н. Ф. – Ян Філіп Хольцгойзер (1741–1792).

Золото 958, карбування, вага: 65,79 г, d – 45 мм.

Інв. № Au–544

Лиц. бік. У центрі поля погрудне, профільне ліворуч зображення короля Вацлава II Богемського у одягненій на шапку короні, отороченому горностаєм одязі, з ланцюгом на шиї. Під зрізом портрета – напис: І. Р. Н. Ф. По краю поля – легенда: VENCESLAUS BOHEMUS.

Зв. бік. PRAEMISLAI III. | OTTOCARI BOHEMIAE | REGIS FILIUS | PRAEMISLAI. | POLONIAE REGIS GENER, | OBIIT PRAGAE A. D. 1305. | I REGNI IN POLONIA 5. | AETATIS 55. | D. 24. JUN (“Син короля Богемії Отокара III, зять короля Польщі Пржемисла I, помер у Празі 24 червня 1305 року у віці 55-и років після 5 років правління у Польщі”).

1.3. “Владислав Локіток, 1296–1300, 1306–1333”

1790–1792 рр.

Річ Посполита.

Автор: І. Р. Н. Ф. – Ян Філіп Хольцгойзер (1741–1792).

Золото 958, карбування, вага: 68,45 г, d – 45 мм.

Інв. № Au–545

Лиц. бік. У центрі поля погрудне, профільне праворуч зображення короля Владислава Локітка у шоломі та орнаментованих обладунках. Під зрізом портрета – напис: І. Р. Н. Ф. По краю поля – легенда: VLADISLAUS LOCTICUS SEU CUBITALIS.

Зв. бік. CASIMIRI | CUJAVIAE | DUCIS FILIUS, | TER EXUL, ET REDUX | IN PATRIAM, ET SOLIUM, | DISJECTAS REGNI | PARTES COLLEGIT, | ET JUNXIT. | OBIIT A. DOMIN: 1333. | AETAT: 73. REG: 13. | D. 2. MART: (“Син Казимира, князь Куяви, тричі перебував у вигнанні, і повертався на батьківщину, об’єднав розділену державу. Помер 2 травня 1333 року у віці 73-х років після 13 років правління”).

18 Hutten-Czapski E. Catalogue.... – Vol. I. – № 1 737.

19 Hutten-Czapski E. Catalogue... – Vol. II. – № 4 117.

20 Там само. – № 4 089.

21 Там само. – № 4 089.

22 Там само. – № 3 963, 3 964.

1.4. “Казимир Великий, 1333–1370”.

1790–1792 рр.

Річ Посполита.

Автор: Н. – Ян Філіп Хольцгойзер (1741–1792).

Золото 958, карбування, вага: 67,28 г, d – 45 мм.

Інв. № Au–546

Лиц. бік. У центрі поля погрудне, профільне ліворуч зображення короля Казимира Великого у короні та одязі з багатьма гудзиками, який тримає щит з зображенням коронованого лева Червоної Русі. Під зрізом портрета – напис: Н. По краю поля легенда: CASIMIRUS MAGNUS.

Зв. бік. LOCTICI | FILIUS, PRIMUS | IN PATRIA LEGES | COLLECTAS, ET | REDACTAS VISLICIAE | PROMULGAVIT, URBES | PLURIMAS CONDIDIT, | MULTAS MUNIVIT, RUSSIAM | RUBRAM REGNO ADJUNXIT, | CIVES ET COLONOS VOLUIT, | ET FECIT ESSE BEATOS, | EDOMO PIASTEA | ULTIMUS REX. | OBIIT A. D. 1370. | AETAT: 60. REG: 33. | D. 5. NOVEMB: (“Син Владислава Локітка, першим проголосив Кодекс законів у своїй державі; заснував багато міст і захистив їх мурами, приєднав Червону Русь до Корони, прагнув зробити міських жителів та селян щасливим і зробив їх щасливими, останній король з династії Пястів. Помер 5 листопада 1370 року у віці 60 років після 33 років правління”).

1.5. “Людовик Угорський, 1370–1382”

1790–1792 рр.

Річ Посполита.

Автор: І. Р. Н. – Ян Філіп Хольцгойзер (1741–1792).

Золото 958, карбування, вага: 65,55 г, d – 45 мм.

Інв. № Au–547

Лиц. бік. У центрі поля погрудне, профільне ліворуч зображення короля Людовика Угорського у короні та плащі, декорованому розетами та скріпленому пряжкою. Під зрізом портрета – напис: І. Р. Н.. По краю поля – легенда: LUDOVICUS HUNGARUS.

Зв. бік. DE STIRPE | GALICA | ANDEGAVERSI | CAROLI HUNGARIAE | REGIS FILIDS, ET REX | HUNGAR: CASIMIRI MAG: | EX SORORE ELISABETHA | NEPOS, ORDINEM | EQUESTREM IN POLON: | PLURIBUS PRIVILEGIIS | ORNAVIT. | OBIIT TYRNAVIAE | A. D. 1382. AETAT: 56. | REG: IN POLON: 12. | D. 12. SEPTEMB. (“Француз за походженням, син Карла I Анжуйського, король Угорський, а також король Угорщини, племінник Казимира Великого – син його сестри Єлизавети, гарантував багато привілеїв у королівстві Польському. Помер 12 вересня 1382 року у віці 56 років, правив 12 років”).

1.6. “Ядвіга, 1384–1386”

1790–1792 рр.

Річ Посполита.

Автор: Н. – Ян Філіп Хольцгойзер (1741–1792).

Золото 958, карбування, вага: 67,28 г, d – 45 мм.

Інв. № Au–548

Лиц. бік. У центрі поля погрудне, профільне ліворуч зображення королеви Ядвіги у короні, головному покривалі, з двома разками намиста з перлів на шії. Під зрізом портрета – напис: Н. По краю поля – легенда: HEDVIGIS.

Зв. бік. LUDOVICI FILIA | TERTIOGENITA | CORONATA IN REGINAM | POLONIAE A. D. 1584. D. 15. OSTOV. | NUPTA ULADISLAO | JAGELLONI | 17. FEBRUARI: A. D. 1386. | RUSSIAM RUBRAM AB | HUNGARIS OCUPATAM | POLON: RESTITUIT. | OBIIT A. D. 1599. | AETAT: 28. | D. 17. JULII (“Третя дочка Луї Анжуйського [Людвіка Угорського. – Авт.], коронована королем Польщі 15 жовтня 1384 року. Вийшла заміж за Владислава Ягелона 17 лютого 1386 року. Повернула Червону Русь, захопила Угорщину і приєднала її до Польщі. Померла 17 червня 1399 року у віці 28 років”).

1.7. “Владислав Ягелло, 1386–1434”

1790–1792 рр.

Річ Посполита.

Автор: Н. – Ян Філіп Хольцгойзер (1741–1792).

Золото 958, карбування, вага: 67,68 г, d – 45 мм.

Інв. № Au–549

Лиц. бік. У центрі поля погрудне, профільне праворуч зображення короля Владислава Ягелло, що спирається на щит із зображенням Погоні – герба Великого князівства Литовського. Під зрізом портрета – напис: Н. По краю поля – легенда: VLADISLAUS JAGELLO M. DUX LITH.

Зв. бік. OLGIERDI | FILIUS, | SPONSUS HEDVIGI | A. D. 1385• DESIGN: CORON: 1586. | LITHUANIAM POLONIAE | UNIVIT, ET CHRISTIANAM | FECIT, ACADEMIAM | CRACOVIAE INSTITUIT, | EQUITES TEUTONICOS | AD GRVNVALDAM | PROSTRAVIT, NOBILEM | NONNISI JURE VICTUM | CAPTIVANDUM | DECREVIT. | OBIIT A. D. 1434. | AETAT: 86. REGN: 48. | D. 31. MAJI. (“Син Ольгерда, заручений з Ядвігою у 1385 році, коронований у 1386 році. Об’єднав Польщу і Литву та християнізував Литву, заснував Академію у Кракові, переміг Тевтонський орден під Грюнвальдом і прийняв рішення, що шляхта не може бути ув’язнена без судового рішення. Помер 31 травня 1434 року у віці 86 років,

правив 48 років”).

1.8. “Владислав III Варненчик, 1434–1444”

1790–1792 рр.

Річ Посполита.

Автор: І. Р. Н. Ф. – Ян Філіп Хольцгойзер (1741–1792).

Золото 958, карбування, вага: 66,93 г, d – 45 мм.

Інв. № Au–550

Лиц. бік. У центрі поля погрудне, профільне ліворуч зображення короля Владислава III Варненчика у одягненій на шолом короні, обладунку та з медальйоном, на якому зображено Мадонну з немовлям. Під зрізом портрета – напис: І. Р. Н. Ф.. По краю поля – легенда: VLADISLAUS VARNENSIS.

Зв. бік. JAGELLONIS | FILIUS NATU MAJOR, | VIVENTE PATRE REX | POLONIAE DESIGNATUS, | IN REGEM HUNGARIAE | CORONATUS A. D. 1440, | AD VARNAM IN PRAELIO | CUM TURCIS COMMISSO | FOEDIFRAGI CONSILII | VICTIMA OCCUBUIT | A. D. 1444. AETAT: 20. | REG: POLON: 11. | D. 10. NOVEMB: (“Старший син Ягелона, проголошений наступним королем Польщі за життя батька, коронований королем Угорщини у 1440 році, убитий під Варною – жертва змови – у битві проти турок 10 листопада 1444 року у віці 20-ти років, на 11-му році правління у Польщі”).

1.9. “Казимір IV Ягеллон, 1440 (1447)–1492”

1790–1792 рр.

Річ Посполита,

Автор: І. Р. Н. – Ян Філіп Хольцгойзер (1741–1792).

Золото 958, карбування, вага : 67,28 г, d – 45 мм.

Інв. № Au–551

Лиц. бік. У центрі поля погрудне, профільне ліворуч зображення короля Казимира IV Ягеллона у шапці, прикрашеній хутром та пером. Поряд нього – щит із зображенням чорного прусського орла, що тримає меч. Під зрізом портрета – напис: І. Р. Н. По краю поля – легенда: CASIMIRUS JAGELLONIDES.

Зв. бік. JAGELLONIS | FILIUS ALTER, | PRUSSIAM | VOLUNTIBUS INCOLIS, | JUGO TEUTONUM | EREPTAM REGNO | RESTITUIT, | PROVINCIAMQUE | FECIT. | OBIIT GRODNAE | A. D. 1492. AETAT: 66. | REG: 45. D. 7. JUN. (“Другий син Владислава Ягеллона, повернув Пруссію Короні, звільнив з-під ярма Пруссію по розпорядженню населення і зробив її провінцією. Помер у Гродно 7 червня 1492 році у віці 66 років, правив 45 років”).

1.10. “Іоанн Альберт, 1492–1501”.

Річ Посполита, 1790–1792 рр.

Автор: І. Р. Н. – Ян Філіп Хольцгойзер (1741–1792).

Золото 958, карбування, вага: 65,84 г, d – 45 мм.

Інв. № Au–552

Лиц. бік. У центрі поля погрудне, профільне праворуч зображення короля Іоанна Альберта у шапці зі страусовим пером, мантії з хутряним коміром і ланцюгом на шиї. Під зрізом портрета – напис: І. Р. Н. По краю поля – легенда: IOANNES ALBERTUS.

Зв. бік. CASIMIRI | FILIUS | TERTIOGENITUS | VLADISLAI HUNGARIAE | ET BOHEMIAE REGIS, AC | DIVI CASIMIRI FRATER, | SCYTHARUM VICTOR, | CUM VALACHIS IN | PRAELIO MINOR | OBIIT THORUNII | A. D. 1501. AETAT: 41. | REG: 9. D. 7. AUG: (“Третій син Казимира Ягеллона, брат Владислава, короля Угорщини і Богемії, а також святого Казимира, переможець татар, отримав перемогу у битві з валахами. Помер у Торуні 7 серпня 1501 року у віці 41 року, правив 7 років”).

1.11. “Олександр Ягелончик, 1492 (1501)–1506”

1790–1792 рр.

Річ Посполита.

Автор: І. Р. HOLZHAEUSSER. – Ян Філіп Хольцгойзер (1741–1792).

Золото 958, карбування, вага: 65,90 г, d – 45 мм.

Інв. № Au–553

Лиц. бік. У центрі поля погрудне, профільне ліворуч зображення короля Олександра Ягелончика у береті зі страусовим пером, туніці та підбитому хутром плащі, з медальйоном на грудях. Під зрізом портрета – напис: І. Р. HOLZHAEUSSER. По краю поля – легенда: ALEXANDER.

Зв. бік. CASIMIRI | NATORUM | QUARTUS, EJUS | AUSPICIIS LEGES | A CANCELLARIO | LASKI COLLECTAE, | AC TYPIS EXCUSAE | OBIIT VILNAE | A. D. 1506. AETAT: 45. | REG: 5. D. 19. AUG: (“Четвертий син Казимира, під патронатом канцлера Яна Ласького зібрав та опублікував закони. Помер у Вільно 19 серпня 1506 року у віці 46 років, правив 5 років”).

1.12. “Сигізмунд I, 1506–1548”

1792–1797 .

Річ Посполита.

Автор: І. І. Р. – Ян Якоб Рейхель (бл. 1746–1801).

Золото 958, карбування, вага: 65,45 г, d – 45 мм.

Инв. № Au–554

Лиц. бік. У центрі поля погрудне, профільне ліворуч зображення короля Сигізмунда I у короні, та орнаментованому одязі, скріпленому застібками, з Орденем Золотого Руна на шії. Під зрізом портрета – напис: I. I. R. По краю поля – легенда: SIGISMUNDUS PRIMUS.

Зв. бік. CASIMIRI | FILIUS | PENULTIMUS, | PRUDENTIA, VICTORIIS, | OPIBUS INSIGNIS, | CAROLI V. CAESARIS, | ET FRANCISCI I. | FRANCORUM REGIS | COAEVUS, ET ILLIS | AEQUIPARATUS. | OB: A. D. 1548. AETAT: 81. | REG: 42. D. 1. APR: (“Передостанній син Казимира Ягелона, вирізнявся розсудливістю, вдачею та здоров’ям, сучасник Карла V та Франсуа I у Франції та їм рівний. Помер 1 квітня 1548 року у віці 81 рік, правив 42 роки”).

1.13. Медаль пам’ятна “Сигізмунд II Август, 1545 (1548)–1572”.

1792–1797(8) pp.

Річ Посполита.

Автор: I. I. REICHEL. F. – Ян Якоб Рейхель (бл. 1746–1801).

Золото 958, карбування, вага: 64,86 г, d – 45 мм.

Инв. № Au–555

Лиц. бік. У центрі поля погрудне, профільне праворуч зображення короля Сигізмунда II Августа у капелюсі з пером страуса, візерунчастому одязі з гофрованим коміром та Орденем Золотого Руна на грудях. Під зрізом портрета – напис: I. I. REICHEL. F. По краю поля – легенда: SIGISMUNDUS AUGUSTUS.

Зв. бік. SIGISMUNDI I. | EX BONA SFORTIA | FILIUS UNICUS, VIVENTE | PATRE DECENNIS IN REGEM | ELECTUS, POST OBITUM | PATRIS CURONIAM FEUDALEM | REIPUBLICAE FECIT, LITHVANIAM | NEXU PERPETUO POLONIE | ADJUNXIT, JAGELLONAE | STIRPIS ULTIMUS | POLONIAE REX, ORBUS | OBIIT KNISSINII | A. D. 1572. AETAT: 52. | REG: 24. D. 18 JUL: (“Єдиний син Сигізмунда I і Бони Сфорци, обраний королем за життя свого батька у 10-річному віці, після смерті батька зробив Курляндію (Пруссію) васально залежною від Польсько-Литовської держави, приєднав Литву до Польщі вічними узами; останній польський король з династії Ягелонів. Помер бездітним 18 липня 1572 року у віці 52 років на 24 році правління”).

1.14. “Генріх Валуа, 1573–1574”

1792–1797(8) pp.

Річ Посполита.

Автор: I. I. REICHEL. F. – Ян Якоб Рейхель (бл. 1746–1801).

Золото 958, карбування, вага: 62,48 г, d – 45 мм.

Инв. № Au–556

Лиц. бік. У центрі поля погрудне, профільне праворуч зображення короля Генріха Валуа у головному уборі “а ля Генріх III” з плюмажем та брошкою, у одязі з коміром та Орденем Святого Духа. Під зрізом портрета – напис: I. I. REICHEL. F. По краю поля – легенда: HENRICUS VALESIIUS.

Зв. бік. HENRICI II. | FRANCORUM | REGIS TERTIOGENITUS, | ELECT: A. D. 1573. CORON: | A. D. 1574. D. 21. FEBR: VIX | COMPLETIS IN POLONIA | QUINQUE MENSIBUS, ABIIT IN | GALLIAM AD CAPESSENDUM | ILLUD REGNUM, MORTE | CAROLI IX FRATRIS | ORBATUM, TRUCIDATUS | A. D. 1589. AETAT: | 58. D. 2. AUG: (“Третій син Генріха II Французького, обраний у 1573 році, коронований 21 лютого 1574 року, лише після 5 місяців у Польщі повернувся до Франції, щоб стати її правителем після смерті свого брата Карла IX. Убитий 2 серпня 1589 року у віці 38 років”).

1.15. “Стефан Баторій, 1576–1586”

1792–1797(8) pp.

Річ Посполита,

Автор: I. I. REICHEL. F. – Ян Якоб Рейхель (бл. 1746–1801).

Золото 958, карбування, вага: 64,63 г, d – 45 мм.

Инв. № Au–557

Лиц. бік. У центрі поля погрудне, профільне ліворуч зображення короля Стефана Баторія у шапці-угорці з султаном та брошкою, жупані з хутряним коміром. Під зрізом портрета – напис: I. I. REICHEL. F. По краю поля – легенда: STEPHANUS BATOREUS.

Зв. бік. PRINS: TRANSILV: | ANNAE JAGELLONAE | REGINULAE SPONSUS, | ELECT: IN REGEM A. D. 1575. | D. 15. DEC: CORON: ANO SEQUEN= | TED. 30. MAII GEDANENSES AD | OBSEQUIUM ADEGI POLOCIAM | VITEPSCUM ET LIVONIAM REIP: | ARMIS RESTITUIT TRIBUNALIA | INSTAURAVIT ACADEMIAM | VILNENSEM EREXIT JUSTUS | STRENUUS, ERUDITUS, | IMMATURA MORTE | SUBLATUS GRODNAE, | A. D. 1586 AET: 54. R. 11. | D. 12. DEC: (“Князь Трансильванії, чоловік Анни Ягеллонки, обраний королем 15 грудня 1575 року, коронований 30 травня наступного року, примусив жителів Гданська до покори, у результаті військових дій повернув Полоцьк, Вітебськ та Лівонію Польсько-Литовській державі, ввів суди, що діють за нормами статутного і загального права, заснував академію у Вільно, благочестивий, хоробрий, освічений, передчасно помер у Гродно 12 грудня 1586 року у віці 54 роки на 11 році правління”).

1.16. “Сигізмунд III, 1587–1632”

1792–1797(8) pp.

Річ Посполита.

Автор: I. I. REICHEL. F. – Ян Якоб Рейхель (бл. 1746–1801).

Бронза, карбування, золотіння, вага – 42,48 г, d – 45 мм.

Інв. № Au–558

Лиц. бік. У центрі поля погрудне, профільне праворуч зображення короля Сигізмунда III у прикрашеному пір'ям капелюсі, візерунчастому одязі з мережаним коміром та Орденем Золотого Руна. Під зрізом портрета – напис: I. I. REICHEL. F. По краю поля – легенда: SIGISMUN DUS III.

Зв. бік. IOANNIS REG: | SVECIAE FILIUS, | SIGISMUNDI I. JAGELEX | MATRE CATHARINA NEPOS, | ELECT: A. D. 1587. D. 19. AUG: CAP= | TO SCEPTRI AEMULO MAXIMIL: | AUSTRIO CORON: 27. DEC: SVEC: REG | NUM AMISIT OB FIDEM CATHOLICA | CONSTANter PROFESSAM, EJUS | AUSPICIIS VICINI POLON: HOSTES | SAEPE PROFLIGATI, SMOLENSCUM | AB IPSOMET CAPTUM, CU TURCIS | DECORA PAX ARMIS PARTA | CIVILES MOTUS COMPRESSI | OBIIT VARSAVIAE IN ARCE, | QUAM INSTAURAVIT | A. D. 1632. AET: 66. R. 45. | DIE 30. APR: (“Син Юхана III Шведського, онук Сигізмунда I і Катерини Ягеллонки, обраний королем 19 серпня 1587 року після взяття в полон свого суперника на трон Максиміліана III Австрійського, коронований 27 грудня, втратив право на шведський трон, бо не зрікся католицької віри, під його командуванням було багато перемог над ворогами – сусідами Польщі. Він захопив Смоленськ і приніс почесний мир з Туреччиною, виборовши його у бою. Помер 30 квітня 1632 року у Варшаві у королівському замку, який відновив, у віці 66 років на 45-му році правління”).

1.17. “Владислав IV, 1632–1648”

1792–1797(8) pp.

Річ Посполита

Автор: I. I. REICHEL F. – Ян Якоб Рейхель (бл. 1746–1801).

Золото 958, карбування, вага: 65,14 г, d – 45 мм.

Інв. № Au–559

Лиц. бік. У центрі поля погрудне, профільне праворуч зображення короля Владислава IV у прикрашеному пір'ям та розеткою капелюсі, візерунчастому одязі з мережаним коміром, Орденем Золотого Руна. Під зрізом портрета – напис: I. I. REICHEL F. По краю поля – легенда: VLADISLAUS IV.

Зв. бік. SIGISMUNDI III. | EX ANNA AUSTRIACA | FILIUS, VIVENTE PATRE | IN MAGNUM DUCEM | MOSCHOVIAE ELECTUS A. D. | 1610. MORTUO IN TITULUM | REGIS SVECIAE SUCCESSIT, | SMOLENSCUM OBSIDIONE | VICTOR LIBERAVIT, INTER | TOT REGNORUM SPES | AMISSAS OBIIT | ORBUS MERECII | A. D. 1648. AETAT: 53. | R. 16. D. 20. MAII. (“Син Сигізмунда III і Анни Австрійської, вибраний Великим князем Московським у 1610 році, коли його батько ще був живий. Після смерті батька успадкував титул короля Швеції, зняв осаду Смоленська. Помер бездітним, серед останніх надій на королівство, у Мориці 20 травня 1648 року у віці 53 роки на 16-му році правління”).

1.18. “Ян Казимир, 1648–1668”

1792–1797(8) pp.

Річ Посполита.

Автор: I. I. R. F. – Ян Якоб Рейхель (бл. 1746–1801).

Золото 958, карбування, вага: 61,60 г, d – 45 мм.

Інв. № Au–560

Лиц. бік. У центрі поля погрудне, профільне ліворуч зображення короля Яна Казимира в перуці “a la lion”, кавалерійських обладункх, з мережаним коміром та Орденем Золотого Руна. Під зрізом портрета – напис: I. I. R. F.

По краю поля легенда: JOANNES CASIMIRUS.

Зв. бік. SIGISMUNDI III. | EX CONSTANTIA AU= | STRIACA FILIUS ALTER, | PER 20. ANOS CUM ADVERSA | FORTUNA LUCTATUS FORTITER | POST GESTACUM COSACIS, | TARTARIS, SVECIS, MOSCHIS, | HUNGARIS, ET PROH DOLOR CU | POLONIS BELLA. MALORUM | PERTAESUS REGIUM DIADEMA | DEPOSUIT OBIIT ORBUS | NIVERNIAE | IN GALLIA | A. D. 1672. AETAT: 61 | D. 16. DEC: (“Другий син Сигізмунда III та Констанції Австрійської, впродовж 20-ти років воював доблесно, але не завжди успішно, після війни з козаками, татарами, шведами, московітами, угорцями та, на жаль, – з поляками, зломлений невдачами, зрікся польської корони. Помер бездітним у м. Невс (Франція) 16 грудня 1672 року у віці 61 рік”).

1.19. “Михайло Корибут, 1669–1673”

1792–1797(8) pp.

Річ Посполита.

Автор: I. I. REICHEL. F. – Ян Якоб Рейхель (бл. 1746–1801).

Золото 958, карбування, вага: 60,48 г, d – 45 мм.

Інв. № Au–561

Лиц. бік. У центрі поля погрудне, профільне праворуч зображення короля Михайла Корибута в перуці “a la lion”, орнаментованому одязі з мережаним коміром, Орденем Золотого Руна. Під зрізом портрета – напис: I. I. REICHEL. F. По краю поля – легенда: MICHAEL KORYBUTH.

Зв. бік. EX STIRPE | VISNIOVIECIA, | JAGELLONIBUS AGNATA | HIEREMIAE HEROIS, ET | GRISELIDIS ZAMOYSCIAE | FILIUS, PRAETER SPEM, ET | VOTA PROPRIA, ELECTUS IN | REGEM A. D. 1669. D. 19. JUN: | BREVIBUS REGNI CURIS, | AC INVIDORUM ODIIS SUB | TRACTUS, OB: LEOPOLI | A. D. 1673. AET. 34. REG: | 4. D. 11. NOV: (“З родини Вишневецьких, пов’язаної з Ягеллонами, син героя Єремії та Грізельди Замойської, вибраний королем супроти його бажанням, з душею, розкряною невдачами його короткого правління та заздрістю його недоброзичливців, помер 11 листопада 1673 року у Львові у віці 34 років на четвертому році правління”).

1.20. “Іоанн III Собеський, 1674–1696”

1792–1797(8) pp.

Річ Посполита,

Автор: I. I. REICHEL. F. – Ян Якоб Рейхель (бл. 1746–1801).

Золото 958, карбування, вага: 61,12 г, d – 45 мм.

Інв. № Au–562

Лиц. бік. У центрі поля погрудне, профільне ліворуч зображення короля Іоанна III Собеського з вусами, зачіскою у сарматському стилі, лавровому вінку, обладунку з зображенням лева та Орденom Святого. Під зрізом портрета – напис: I. I. REICHEL F. По краю поля – легенда: JOANNES. III. SOBIESCIUS.

Зв. бік. ELECTUS | A. D. 1674 D. 20. MAJ, | CORON: A. D. 1676. 2. FEBR: | CIVIS, TURCAS, PROFLIGAVIT | AD CHOTZIMUM, REX, VICTOR | EORUNDEM, VIENNAM | OBSIDIONE LIBERAVIT, | FORTITUDINE, ERUDITIONE, ET | ELOQUENTIA CONSPICUUS, | PRIVATUS CIVILIS DISSIDII | PARTICEPS, REX EODEM | MALO EXAGITATUS. | OB: VILLANOVAE | A. D. 1696. AET: 72. R. 22. | D. 17. JUN. (“Обраний королем 20 травня 1674 року, коронований 2 лютого 1676 року, переміг турок під Хотином, як король-переможець звільнив Відень від облоги, видатний своєю відвагою, освіченістю та красномовством, як король переймався всіма негараздами в державі і краївся її невдачами. Помер 17 червня 1696 року у Вільно у віці 72 років на 22-му році правління”).

Джерела та література:

НА НМІУ. – Ф.1. – Оп. 1. – Спр. 13. – Арк. 133–142.

Гриневич Л. П. Серія золотих медалей із зібрання Музею історичних коштовностей України // Музейні читання. Тези доповідей наукової конференції Музею історичних коштовностей України – філіалу Національного музею історії України. Грудень, 1993 р. – К., 1995. – С. 39–42.

Treasures from Kiev. The Golden Gallery of Polish Kings from the Medal Collection of Stanislaw August Poniatowski. Catalog of exhibition in Royal Lazienki Museum in Warsaw. 26 November 2011 – 1 July 2012. – Warsaw, 2011.

2. 10 дукатів (донатива) 1614 р.

Річ Посполита, Сигізмунд III Ваза (1587–1632).

м. Гданськ.

S. A. – літерний знак медальєра Гданського монетного двору Самуеля Аммона (1613–1623).

Золото 958, карбування, вага: 34,82 г; d – 48 мм.

Інв. № Au–513

Лиц. бік: У центрі поля погрудне, профільне праворуч зображення короля Сигізмунда III Вази у короні, візерунчастому одязі з мережаним коміром та Орденom Золотого Руна. Під зрізом портрета – дата: 1613. По краю поля – легенда: SIGISMUNDUS* III* D*G*REX*POLON: ET*SVEC: MAG: DVX*LIT: RVS: PRVSSIAE (“Сигізмунд III Божою милістю король Польщі та Швеції, великий князь Литовський, Руський, Пруський”).

Зв. бік: У центрі поля на овальному щиті герб м. Гданськ – два розміщені вертикально хрести під короною. Над щитом, який підтримують два лева, зображено херувима. У нижній частині щит прикрашений арабесками. Серед візерунків – дата карбування 1614 та літери: S. A. (знак медальєра). По краю поля – легенда: EX*AVRO* SOLIDO* REGIA*CIVITAS* GEDANENSIS*F: F (“З щирого золота міста Гданська наказано виготовити”).

Джерела та література:

НА НМІУ. – Ф. 1. – Оп. 1. – Спр. 13. – Арк. 72–72 зв., № 2.

Hutten-Czapski E. Catalogue de la collection des medailles et monnaies polonaises. – Vol. I. – St. Petersburg – Cracovie, 1871. – № 1 308 (?).

Dutkowski J. Złoto czasów dynastii Wazów. – T. 1. – Gdańsk, 2015. – № 158 (R 8).

3. Медаль пам’ятна на коронацію Михайла Корибута. Б / д (1669).

Річ Посполита, Михайло Корибут (1669–1673).

Медальєр – Jan Höhn Молодший (?).

Золото 900, карбування, вага: 10,38 г; d – 33 мм.

Інв. № Au–531

Лиц. бік. У центрі поля погрудне, профільне праворуч зображення короля Михайла Корибута Вишневецького у обладунках та плащі, перуці та лавровому вінку. По краю поля – легенда: MICHAEL D. G. REX. POL. MDL. R. PR. (“Божою милістю Михайло король польський, великий князь Литовський, король Пруський”).

Зв. бік. У центрі поля на тлі моря зображено мушлю, на ній – земну кулю з написом: [POLONIA] (стерта), на якій

сидить орел з розпростертими крилами. Обабіч орла – хмари, з яких виринають дві руки: одна тримає меч, оповитий оливковою гілкою, друга – скіпетр. У верхньому секторі – саяво з написом на івриті: Йегова. По краю поля – напис: DEXTERA: DOMINS FECHIT VIRTUTEM (“Праведність Господа стала владою” [Psalom 118:116].

Джерела та література:

НА НМІУ. – Ф. 1. – Оп. 1. – Спр. 13. – Арк. 73–73 зв., № 5.

Hutten-Czapski E. Catalogue de la collection des medailles et monnaies polonaises. – Vol. I. – St. Petersburg – Cracovie 1871. – № 2 386 (R 6).

4. Медаль пам’ятна, присвячена битві під Хотиним. Б/ д (після 1674, ймовірно, 1676)

Річ Посполита, Ян III Собеський (1674–1696).

Краківський монетний двір.

Золото 900, карбування, вага: 34,50 г; d – 43 мм.

Інв. № Au–532

Лиц. бік. У центрі поля погрудне, профільне праворуч зображення короля Яна III Собеського у обладунках, плащі та лавровому вінку. По краю поля – легенда: IOANNES III DG REX POL MD LIT RUSS PRUS & C. (“Іоанн III божою милістю король польський, великий князь Литовський, Руський, Пруський і таке інше”).

Зв. бік. У центрі поля зображено табір турецького війська, який атакували війська під проводом Яна III Собеського. За табором – міст через Дністер та м. Хотин вдалині.

Джерела та література:

НА НМІУ. – Ф. 1. – Оп. 1. – Спр. 13. – Арк. 74–74 зв., № 7.

Raczynski E. Cabinet medalow oraz tych które się dziejów Polski tyczą, poczynszy od najdawniejszych az do końca panowania Jana III (1513–1696). – T. 1–2. – Berlin, 1845. – № 187.

5. Медаль пам’ятна, присвячена відновленню роботи Краківського монетного двору(?). MDCLXXVII (1677)

Річ Посполита, Ян III Собеський (1674–1696).

Краківський монетний двір.

Золото 958, карбування, вага: 19,9 г; d – 36,5 мм.

Інв. № Au–534

Лиц. бік. У центрі поля погрудне, профільне праворуч зображення короля Яна III Собеського у обладунках, плащі та лавровому вінку. По краю поля – легенда: IOANNES III D. G. REX POL. M. D LIT. RUS. PR. (“Іоанн III божою милістю король польський, великий князь Литовський, Руський, Пруський”).

Зв. бік. У центрі поля зображено краєвид м. Кракова, осяяного променями, що виходять з хмари. Під ним – дата: MDCLXXVII. / APR [1677]. У нижньому секторі – напис по краю: ALMA URBS CRACOVIA (“... міста Кракова”).

Джерела та література:

НА НМІУ. – Ф. 1. – Оп. 1. – Спр. 13. – Арк. 74 зв., № 9.

Hutten-Czapski E. Catalogue de la collection des medailles et monnaies polonaises. – Vol. I. – St. Petersburg – Cracovie, 1871. – № 2 424.

6. Медаль пам’ятна, на честь закладання костьолу Св. Провидіння у Варшаві. 1772 р.

Річ Посполита, Станіслав II Август Понятовський (1764–1795).

Художник-медальєр – Ян Філіп Хольцгойзер (І. Р. Н.) (1741–1792).

Варшавський монетний двір.

Золото 958, карбування, вага: 38,18 г; d – 40 мм.

Інв. № Au–537

Лиц. бік: У центрі поля – поясне, профільне праворуч зображення Станіслава Августа Понятовського. Під зрізом портрета – іменник медальєра: І. Р. Н. По краю поля – легенда: STANISLAUS AUGUSTUS D. G. REX POLONIAE M. D. LITUA (“Станіслав Август божою милістю король Польський, Великий князь Литовський”).

Зв. бік. У центрі поля – легенда у 11 рядків: S. A. R / ET COMITIA / REPUBLICAE / POLON: VOVERUNT / III. MAIJ. MDCCXCI. / DIVINAE PROVIDENTIAE / TEMPLUM CUJUS / PRIMUM / LAPIDEM / POSUERUNT. / III. MAIJ. / MDCCXCII. (“В пам’ять закладання храму Св. Провидіння у Варшаві 3.05.1792, який має бути символом звеличення річниці Конституції 3.05.”).

Джерела та література:

НА НМІУ. – Ф. 1. – Оп. 1. – Спр. 13. – Арк. 81 зв., № 40.

Hutten-Czapski E. Catalogue de la collection des medailles et monnaies polonaises. – Vol. II. – St. Petersburg – Cracovie, 1872. – № 3 340 (R 2) [для срібла; медаль з золота в каталозі не зазначена. – *Аем.*].

Adam W. Jan Filip Holzhaeusser (1741–1792) nadworny medalier króla Stanisława Augusta Poniatowskiego // Polskie towarzystwo numizmatyczne. – Warszawa, 1993. – С. 87. – № 104.

7. Медаль пам'ятна “На відкриття першого сейму 24 березня 1818 року”.

Російська імперія, Царство Польське, Олександр I (1801–1825).

Варшавський монетний двір.

Золото 958, карбування, вага: 0,8 г; d – 10 мм.

Інв. № Au–540

Лиц. бік: У центрі поля – поплічне, профільне праворуч зображення Олександра I у лавровому вінку, під ним – польський орел з розпростертими крилами та лавровою гілкою у лапах. По краю поля – легенда: ALEXANDER I CES. S. W. ROS. KROL. POL (“Олександр I цар... російський, король польський”).

Зв. бік. У центрі поля зображено відкрити книгу – Конституцію, що лежить на дубовому вінку, за нею – меч, сяючий хрест, угорі – рука правосуддя (Manus Justitiae): ліва долоня з загнутими мізинцем та безіменним пальцем. По краю поля – напис: PIERWSZY SEYM D. 24 MARCA 1818 (“Перший сейм 24 березня 1818 р.”).

Джерела та література:

НА НМІУ. – Ф. 1. – Оп. 1. – Спр. 13. – Арк. 83, № 50.

Hutten-Czapski E. Catalogue de la collection des medailles et monnaies polonaises. – Vol. II. – St. Petersburg – Cracovie, 1872. – № 3 520 (R 1).

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Гриневич Л. П. Серія золотих медалей із зібрання Музею історичних коштовностей України // Музейні читання. Тези доповідей наукової конференції Музею історичних коштовностей України – філіалу Національного музею історії України. Грудень 1993 р. – Київ, 1995. – С. 39–42.

2. Гриневич Л. П. Золотые медали Станислава Августа Понятовского в собрании Музея исторических драгоценностей Украины // Rozwój muzealnictwa i kolekcjo nerstwa numizmatycznego – dawniej i dziś – na Białorusi, Litwie, w Polsce i Ukrainie. Materiały z II Międzynarodowej Konferencji Numizmatycznej. SUPRAŚL. 5–7.IX.1996. – Warszawa: Pol. Tow. Numizmatyczne. Zarząd Główny, 1997. – С. 77–80.

3. Зразюк З. О. Рідкісні золоті монети Речі Посполитої в нумізматичній збірці НМІУ, що походять з колекції Волинського (Кременецького ліцею) // Науковий вісник Національного музею історії України, [S. l.], п. 2, р. 214–225, сер. 2017. ISSN 2618-0235 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://visnyk.nmiu.com.ua/index.php/nv/article/view/143>> (дата звернення: 03.05.2019). – Назва з екрана.

4. Менцлевская М. MUSAEI NUMMORUM: королевская коллекция Станислава-Августа в заграничных и польских архивных источниках // Тринадцатая Всероссийская нумизматическая конференция. Москва, 11–15 апреля 2005 года. Тезисы докладов и сообщений. – Москва: Альфа-Принт, 2005. – С. 194–195.

5. Менцлевська М. Правда та легенда медальєрної серії, що представляє польських королів, відкарбованої за часів Станіслава Августа // Нумізматика та фалеристика – 2008. – № 3 – С. 22–26.

6. Менцлевская М. Королевская коллекция Станислава Августав заграничных и польских архивных источниках // Нумизматика (Москва). – 2008. – №. 17. – С. 25–29.

7. Науковий архів НМІУ. – Ф. 1. – Оп. 1. – Спр. 13. – Част. 1. – Арк. 67–139 – Описание российских и иностранных медалей и монет новейших времен, хранящихся в кабинете Волинского лицея. 1836(?).

8. Центральний Державний історичний архів України в м. Києві (далі – ЦДІАК України). – Ф. 707. – Оп. 1. – Спр. 592. – Арк. 171 – Дело канцелярии г. попечителя Киевского учебного округа о переведении из Кременца в Киев и об учреждении университета Св. Владимира. 14.07.1833–21.09.1834.

9. ЦДІАК України. – Ф. 707. – Оп. 314. – Спр. 11 – Арк. 10–11. Дело о переводе нумизматического кабинета при Волинском лицее в г. Вильно для составления каталога. Из ведомости указов Николая I. г. Кременец Волинской губ. 1827 г.

10. ЦДІАК України. – Ф. 710. – Оп. 3. – Спр. 266. – Арк. 1 – Дело о перевозке музея нумизматики и минц-кабинета из г. Вильно в Киев. 6.09.1833–31.12.1834.

11. Dutkowski J. Złoto czasów dynastii Wazów. – T. 1. – Gdańsk, 2015. – 544 s.

12. Hutten-Czapski E. Catalogue de la collection des medailles et monnaies polonaises. – Vol. I. – St. Petersburg – Cracovie, 1871. – 406 s.

13. Hutten-Czapski E. Catalogue de la collection des medailles et monnaies polonaises. – Vol. II. – St. Petersburg – Cracovie, 1872. – 546 s.

14. Raczyński H. E. Hr. Cabinet medalow oraz tych które się dziejów Polski tyczą, poczynszy od najdawniejszych aż do końca panowania Jana III (1513–1696). – T. 1–2. – Berlin, 1845.

15. Męclewska M. Keep tradition alive: from the Royal to the State Collection in the Royal Castle in Warsaw // I Congreso Internacional de Museología del Dinero. Museo Casa de la Moneda, Madrid, España, 18–22 de Octubre 1999 [Madrid, 2001]. – S. 229–231.

16. Męclewska M. O zapracowanych kustoszach i leniwych kancelistach (przyczynek do dziejów kolekcji numizmatycznej Stanisława Augusta) // Arx Felicitatis. Księga ku czci Profesora Andrzeja Rottermunda w sześćdziesiątą rocznicę urodzin od przyjaciół, kolegów i współpracowników. – Warszawa, 2001. – S. 381–385.

17. Męclewska M. Prawda i legenda o medalierskiej serii królów polskich z czasów Stanisława Augusta // Kronika Zamkowa. Roczniki / Zamek Królewski w Warszawie – Muzeum. Rezydencja Królów i Rzeczypospolitej. – Nr. 1–2 (49–50). – 2005. – S. 29–43.

18. *Męclewska M.* Czy istnieje katalog medali polskich z kolekcji króla Stanisława Augusta? // Tarptautinė numizmatikos konferencija, skirta Lietuvos nacionalinio muziejaus 150-mečiui. – Vilnius, 2006, Vilnius 2010. – S. 61–65.
19. *Męclewska M.* Zamiłowanie czy zapłata – powstawanie katalogów kolekcji numizmatycznej króla Stanisława Augusta // Pieniądz – kapitał – praca – wspólne dziedzictwo Europy. Materiały z VIII Międzynarodowej Konferencji Numizmatycznej, Białystok-Augustów, 18–21 września 2008. – Warszawa, 2006 [recte 2009]. – S. 157–173.
20. *Męclewska M.* Kolekcja numizmatyczna, a w szczególności medale polskie w zbiorach Stanisława Augusta // Skarb z Kijowa. Złoty poczet. Katalog wystawy / Pałac na Wyspie Muzeum Łazienki Królewskie w Warszawie, 2011–2012. – S. 59–63.
21. *Męclewska M.* Złoci królowie. Prawna i legenda // Skarb z Kijowa. Złoty poczet. Katalog wystawy / Pałac na Wyspie Muzeum Łazienki Królewskie w Warszawie, 2011–2012. – S. 45–57.
22. *Wiecek A.* Jan Filip Holzhaeusser (1741–1792) nadworny medalier króla Stanisława Augusta Poniatowskiego. – Warszawa: Polskie towarzystwo numizmatyczne, Zarząd Główny, 1993. – 105 s.
23. *Zraziuk Z.* The gold medals portraying Polish kings and their fate. Treasures from Kiev. The Golden Gallery of Polish Kings from the Medal Collection of Stanisław August Poniatowski. Catalog of exhibition in Royal Łazienki Museum in Warsaw. 26 November 2011 – 1 July 2012. – Warsaw, 2011. – S. 41–43.

REFERENCES

1. *Grynevych L. P.* Seriya zolotykh medaley iz zibrannya Muzeyu istorychnykh koshtovnostey Ukrainy // Muzeyni chytannya. Tezy dopovidey naukovi konferentsii Muzeyu istorychnykh koshtovnostey Ukrainy – filialu Natsionalnoho muzeyu istorii Ukrainy. Gruđen 1993 r. – Kyiv, 1995. – S. 39–42.
2. *Grinevich L. P.* Zoloty medali Stanislava Avgusta Ponyatovskogo v sobranii Muzeya istoricheskikh dragotsennostey Ukrainy // Rozwój muzealnictwa i kolekcjonerstwa numizmatycznego – dawniej i dziś – na Białorusi, Litwie, w Polsce i Ukrainie. Materiały z 2 Międzynarodowej Konferencji Numizmatycznej. SUPRAŚL. 5–7.IX.1996. – Warszawa: Pol. Tow. Numizmatyczne. Zarząd Główny, 1997. – S. 77–80.
3. *Zraziuk Z. O.* Ridkisini zoloti monety Rechi Pospolytoi v numizmatychniy zbirtsi NMIU, shcho pokhodyat z kolektsii Volynskoho (Kremenetskoho liceyu) // Naukovyy visnyk Natsionalnoho muzeyu istorii Ukrainy, [S. l.], n. 2, p. 214–225, sep. 2017. ISSN 2618-0235 / [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <<http://visnyk.nmiu.com.ua/index.php/nv/article/view/143>> (data zvernennya: 03.05.2019). – Nazva z ekrana.
4. *Mentslevskaya M.* MUSAEI NUMMORUM: korolevskaya kollektsiya Stanislava-Avgusta v zagranichnykh i polskich arkhivnykh istochnikakh // Trinadtsataya Vserossiyskaya numizmaticheskaya konferentsiya. Moskva, 11–15 aprelya 2005 goda. Tezisy dokladov i soobshheniy. – Moskva: Alfa-Print, 2005. – C. 194–195.
5. *Mentslevska M.* Pravda ta legenda medalyvernoi serii, shcho predstavlyaye polskykh koroliv, vidkarbovani za chasiv Stanislava Avgusta // Numizmatyka ta falerystyka – 2008. – # 3 – S. 22–26.
6. *Mentslevskaya M.* Korolevskaya kollektsiya Stanislava Avgusta v zagranichnykh i polskich arkhivnykh istochnikakh // Numizmatika (Moskva). – 2008. – # 17. – S. 25–29.
7. Naukovyy arkhiv NMIU. – F. 1. – Op. 1. – Spr. 13. – Chast. 1. – Ark. 67–139 – Opisanie rossiyskikh i inostrannykh medaley i monet noveyshykh vremen, khranyaschikhsya v kabinete Volynskogo litseya. 1836(?).
8. Centralnyi Derzhavnyi istorychnyy arkhiv Ukrainy v m. Kyievi (dali – TsDIAK Ukrainy). – F. 707. – Op. 1. – Spr. 592. – Ark. 171. Delo kantselyarii g. popечitelya Kievskogo uchebnogo okruga o perevedenii iz Kremensa v Kiev i ob uchrezhdenii u-ta sv. Vladimira. 14.07.1833–21.09.1834.
9. TsDIAK Ukrainy. – F. 707. – Op. 314. – Spr. 11 – Ark. 10–11. Delo o perevode numizmaticheskogo kabineta pri Volynskom litsee v g. Vilno dlya sostavleniya kataloga. Iz vedomosti ukazov Nikolaya I. g. Kremenets Volynskoy gub., 1827.
10. TsDIAK Ukrainy. – F. 710. – Op. 3. – Spr. 266. – Ark. 1. Delo o perevozke muzeya Numizmatiki i mints-kabineta iz g. Vilno v Kiev. 6.09.1833–31.12.1834.

Рис. 1.1 та 1.2.

Рис. 1.3 та 1.4

Рис. 1.5 та 1.6

Рис. 1.7 та 1.8

Рис. 1.9 та 1.10

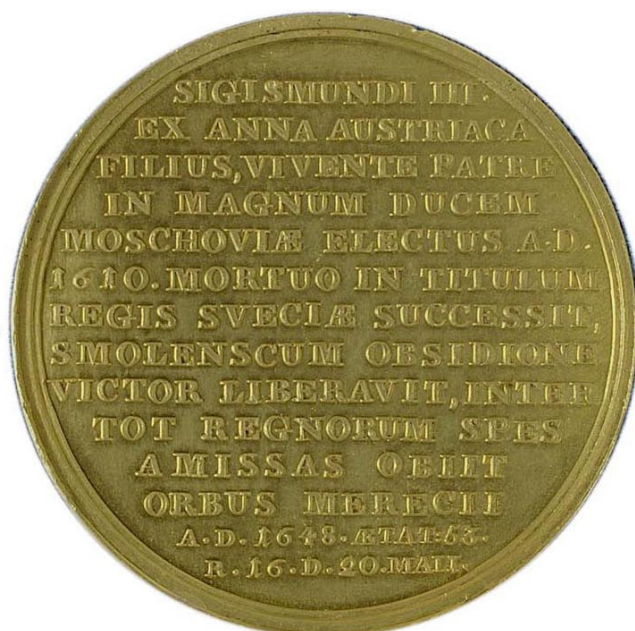
Рис. 1.11 та 1.12

Рис. 1.13 та 1.14

Рис. 1.15 та 1.16

Ри. 1.17 та 1.18

Рис. 1.19 та 1.20

Рис. 2 та 3

Рис. 4 та 5

Рис. 6 та 7